

פרדוקס בין הגלים¹

נתן אלתרמן

ארתור שניצלר כתב: "בהניעך הנע היטב את הפרדוקס, ישור מתוכו השקר, ובידך לא תשאר אלא באנאליות". כדי שלא יוגד בפכחות יתירה: הרי שמשפט זה עצמו דומה לפאראדוקס.

יש להבדיל בין שני סוג פרדוקסים. האחד אמתי, כלומר: כורה אפיק מחשבה חדש, מורה תפיסת דברים בלתי רגילה ואף מדהימה-לכתחילה. ידוע, כי עין האדם מצלמת את העצמים בהיפוכם, אולם ע"י הרגל משושי וְעֵמּוּל הגיוני הסתגל מוחנו ליצור מן הנגאטיב הזה תמונה נכונה. המוח מלא במקרה זה עבודת פרדוקס אמתי. את הפרדוקס המזויף אפשר לדמות למשקפי צבעונין. גם הוא משוה לעולם פנים חדשות, גם הוא ראשיתו מוזר וסופו מוסכם, אלא שהתמונה המתקבלת היא מסולפת.

בעולמנו הספרותי שולטים הרבה פרדוקסים נוסח-שניצלר. פרדוקסים – לאו דווקא. הרוב המדכא של הפוסקים ו"עוניאמני"יהם רואים בהם מושכלות ראשוניים, דברים שאין לערער אחריהם ולערערם במשהו. זו תכונתם של משקפים, נוח להם וטוב להם על גבי כל חוטם.

אומרים: על האמן לדבר בשפה מובנת, בלא ערפלי לשון ותוכן, בלי שובבות צורה וציור. על האמן לדבר "בלשון בני אדם". אלא אם כן, אין כאן אלא חפוי על ריקנות פנימית. כדי לנענע קצת פרדוקס זה – אגש נא לים. אעבור יחף על רפידת החול הרכיכה, ככפות חתול, המצחיקה ומרקידה את הרגלים בצפרניסתר מדגדגות. והייא – אל נדנדות הגלים: הים גדול ועגול וכחול מני כחול. הים שוחק ברבוא גומותיחן. הים אחד, והים אלף. תבלימים הוא ורסיסינטף הוא. כל היודע לשחות, בוא! עבור הרחק-הרחק. ראה: עביב צחור עולה באופק מן הרחצה. עביב מתנופף כמטפחת שלום. שא ידים ועננו. צמידי ספיר מוצתים נתזים מידיך. שמש כדיאוגנס ערום, מקופל בחבית.

¹ כתובים, שנה ו, גל' לד-לה (רסו-רסז) (כ"ג באב תרצ"ב, 25 באוגוסט 1932), עמ' 3-4. חתום: נ. העזתי.

שמים הפוכה – נועם לו, בדידות לו, אור לו, ברכה לו. גופך כחלחל ושקוף בחתולי המים, שערות ראשך בוכות מגיל, אוניך זולפים - יוצאים כדם אושר. עיפת? התפרקד על הגב. ניצענוע. הה, חבית כחולה! הה, פילוסוף שלי, קרח ועני. כמה דולפינים הבריקו פה עד שבאתי? כמה שברירי אוד ירצדו עוד במקום הזה? וגופי עצמו, גופי הכחלחל: השקוף, האם ימנע שבאחד מן הזמנים, באחד מזמני הנצח האדיר, יהיה מִיָּמִי ושוצף ומשתברר ומסתלסל ברוח? כל היודע לשחות, בוא! עבור הרחק־הרחק כי אצל החוף, במי ברכים, צפיפות ולהג, כשלון ומעידה וקול מזוררים.

- היים, אל תהא כה מלוח! השמש, אל תקלפי את הגבות המסכנים. הגלים, אל תצליפו. אל תשתובבו כתינוקות שוטים.

- היים, השמש, הגלים! היו כלכם אהובים, ברורים, טובים, נבונים. אנו עיפים מעבודת יום, באנו לנוח, להתרענן. התנהגו בנימוס, דברו "בלשון בני אדם!"

- רבותי! בכונה, בכונה הלכתי הימה. לנסות: - הצדקו אנשי־מי־ברכים? שקר הוא, רבותי! המים אינם מלוחים, כי לא לשתייה נועדו מי היים; השמש אינה מרשעת להכעיס, כי לא ללטף עורות־נעורת נוצרה השמש; הגלים אינם גסים. ראו, הנם מטים שכם; הנם רובצים כסוסות עדינות רטט. עלה ודהר! עלה ודאה!

- רבותי! היים הגדול, העגול, הכחול מכחול, נפרש לקראתכם. היים, השוחק ברבוא גומות־חן, אוהב אתכם. למדו לשחות, רבותי. התאוו לשחות!

סיום באנאלי, לא כן? אמנם: "אז ישור מתוכו השקר, ובידך לא תשאר אלא באנאליות!"